

BATMAN FAKİRA KÖYÜNDE BAYRAM GELENEĞİ (EZİDİ PİRLERİNİN YAŞADIĞI KÖYDE YEZDAN BAYRAMI KUTLAMASI)

Mehmet Emin ŞEN^{1*}; Mustafa Hakkı ERTAN²; Zeynep İSEN¹

¹Batman Üniversitesi Tarih Bölümü

²Batman Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

*mehmet.sen@batman.edu.tr

Özet: Ülkemiz; farklı kültürlerin, dillerin ve dinlerin yoğun olarak yaşandığı nadir ülkelerdendir. Bu zenginlik, üzerinde yaşanan coğrafyanın vermiş olduğu büyük mirasın sonucudur. Bu miras, farklı kaynaklardan beslenen ama sonuçta aynı merkezde buluşmayı bilen derin bir birikimin ve hoşgörünün ortak ürünüdür. Türkiye'nin birçok yerinde olduğu gibi Batman ve çevresinde de değişik inançlar ve kültürler görmek mümkündür. Bu bağlamda uzun yıllardan beri bu topraklarda yaşayan ve farklı bir inanca sahip olan Ezidilerin bayramları üzerinde çalışılarak, farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koymak sureti ile Yezidiler hakkında daha somut bilgilerin ortaya çıkması amaçlanmıştır. Yezidiler Türkiye'de yoğun olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Urfa, Mardin, Siirt, Diyarbakır, Batman'da ve bu illerin ilçelerinde – köylerinde yaşamaktadırlar. Araştırmamızın asıl konusu Yezidilerde bayram geleneği olup, çalışma sahamız Batman'ın ilçelerinde ve özellikle şeyhlerin yaşadığı köyde (Fakira Köyü Resim 1) ikamet eden, Yezidilerin bayramları üzerinde yapılmıştır. Ayrıca çalışmamızın büyük bir bölümü bu dine mensup kişilerin vermiş oldukları bilgilerden oluşmaktadır. Yezidilerde bayramlar dinsel ve geleneksel olmak üzere iki ayrı başlık altında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler; Ezi bayramı, Melek Tavus, Batman, Beşiri, Çarşema Sor,

FEAST TRADITION IN FAKIRA VILLAGE, BATMAN

(YEZDAN FEAST CELEBRATION IN THE VILLAGE YEZIDI SHEIKHS LIVE)

Abstract: Our country is one of the rare countries where various cultures, languages and religions exist intensively. This affluence is the result of great heritage which the geography on which it is lived. This heritage is the joint product of deep accumulation and tolerance that are fed from different sources; whereas know to meet at the same centre consequently. As in many parts of Turkey, it is possible to see different beliefs and cultures in Batman and in its vicinity. Within this sense, it is aimed to find out more tangible information about Yezidis by establishing the differences and similarities by means of studying on the feasts of Yezidis who have been living on these lands and have a different belief. Yezidis densely live in Urfa, Mardin, Siirt, Diyarbakır and Batman, and in the provincial towns and villages of these provinces in the South-eastern Anatolian Region, Turkey. The main topic of our study is that of the Feast tradition of Yezidis; our field of study is provincial towns of Batman and particularly the village (Fakira Village Picture 1) where their sheikh lives; and this study has been carried out on the feast of Yezidis. In addition, great majority of our study originates from the information that the members of this religion have given. Feasts in Yezidis have been studied under two separate titles as religious and traditional.

Key Words: Ezi feast, Melek Tavus, Batman, Batman, Beşiri, Çarşema Sor(Red Wednesday)

1.GİRİŞ

1.1. Ezidilerde İnanç

Ezidi adının menşei hakkında farklı fikirler ileri sürülmektedir. Bunlardan birkaçını sıralamak mümkündür. Yezidilik sözcüğünün Zerdüştlük dininden önce gelen eski İran dininden hayır tanrısı olan “izd” veya “Yezdan” kökünden türediğine ait görüşler yer almaktadır. “Yezdan ” kelimesinin Farsçada tanrı manasına gelmesi (Türkdoğan,2003:304) kelime köklerinin, bölgesel dini kaynaklardan beslendiğini göstermektedir. Bir başka görüşe göre de Yezidilerin Hariciye kolundan ayrılmış olduğu söylenen Yezid b. Uneyse’ye nispetle bu adı aldıklarını ileri sürenler de bulunmaktadır. Buna göre, bunların Adem Peygamber’den sonraki ikinci ataları Ez-dâ (Tanrı verdi) dir. Ona nispet edilerek bunlara da Ezdhai denmiştir. (Fırlalı,1961,33)

Ancak Ezidi kelimesinin anlamı ve kelimenin “Yezidi” olarak söyleniş biçimi hakkında yukarda da ifade edildiği üzere farklılıklar mevcut olup, Batman ve çevresinde kendileri ile görüştüğümüz Ezidiler kelimenin doğru söylenişinin “Ezdai” olduğunu ifade etmektedirler. Ezidilerle ilgili birçok kaynakta Ezdai’nin yanı sıra İzdi-Ezdi gibi farklı kelimelerin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca Ezidi kelimesinin Emevi Halifesi Muaviye’nin oğlu Yezit’ten geldiği görüşü de ileri sürülmüş fakat bu görüş gerçeği yansıtmadığı gerekçesiyle kabul de görmemiştir. Ezidi kelimesinin ezdai, izdi gibi farklı şekilde kullanılması, telaffuz farklılığından kaynaklanmış olup aslında hepsi de aynı inanç mensuplarını ifade etmektedir. Bununla birlikte yüzyüze görüştüğümüz Ezidiler kendilerine Yezidi denilmesinden rahatsız olduklarını ve Yezidi kelimesinin yerine Ezidi veya Ezdai isminin kullanılmasını istemektedirler (Veysi Bulut, 17/1272010, Batman). Bu nedenle biz de çalışmamızda Yezidi yerine Ezidi kelimesini kullanmayı tercih ettik. Ezidilikle ilgili çalışmaların son yıllarda arttığı görülmekte ise de ezidi adının nereden geldiği konusunda kesin bir bilgiye rastlanmamıştır.

Ezidiler farklı bir inanç gurubunu oluşturmaktadır. Bu inanca göre tanrı tek olup, kâinatın ilk nedeni ve ilk hareket ettiricisidir. Yeryüzünde bitkilerin ve hayvanların yaşamlarının yaratılması ve oluşumu görevi yedi meleğe tahsis edilmiştir. Bu meleklerin en büyüğü Azaziel’dir. (Guest, 2007;66) Bu, Ezidi melekleri arasındaki baş melek eşsiz ve çok önemli bir figürdür (Collins, 2004, 211). Buna, Melek Tavus da denilmektedir. Melek Tavus kutsal kitaplarda geçen Allah’ın Âdem’e secde etmesini istediği ve Allah’ın isteğini reddeden İblisin de karşılığıdır. Ancak

Ezidi inancında bu olayın sonunda Tanrının, Melek Tavus'u affettiği ve derecesini yükseltildiğine inanılır. Bu bağlamda Ezidiler, Melek Tavus'tan gelebilecek kötülüklerden çekindikleri için ona saygı duyarlar. Ezidilerin Peygamber olarak gördükleri ve önem verdikleri bir diğer kişi de Şeyh Adi b. Musafir'dir. Her ne kadar bu kişinin İslami kaynaklarda Müslüman olduğu ve Kuzey Irak'ın kuzeyindeki dağlık bir bölgede İslamı yaymaya çalıştığı belirtilse de (Th. Menzel. "Adi b. Müsâfir", İA, 1, 137-138), bu düşünce Ezidilerce benimsenmez. Ezidilerin Kitabül Cilve ve Meshaf Reş (kara kitap) adı verdikleri iki adet kutsal kitapları vardır. Ancak sözü edilen kitapların nerede olduğu bilinmiyor. Ahiret inancına da sahip olan Ezidilerde ruh göçüne inanılır.

Sabah güneş doğduğu zaman ve akşam güneş battığı zaman, güneşe yöneli- nerek yapılan ayakta duruş ve dua cümleleri İslami ritüellerle örtüşmektedir. Bu yönüyle Ezidilik, birçok dinin etkisinde kalan bir inanç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumu Irak'ta bulunan Şeyh Adiy'in mabedine 15-20 Eylül tarihleri arasında yapılan hac vazifesinde de görmek mümkündür. Şeyh Adiy'in sandukasını üç kez tavaf edip kaideye yüz süren her Ezidi, hacı olmuş sayılır. Şeyh Adiy'in Laleş Vadisi'ndeki dağın eteğinde olan mabedine Sırat Köprüsü denilen bir köprüden geçerek giden Ezidiler, kaynağı mabette bulunan zemzem adını verdikleri su ile çocuklarını vaftiz ederler. Bu hac me- rasimi; nehirlerde yıkanma, sancakların yıkanıp vaftiz edilmesi, rahiplerin dansları, mukaddes kabul edilen mezarlara kandil yakılması, kurban edilen bir öküzün etinin dağıtılması, özel yapılmış yemeklerin yenmesiyle kutlanır.

1.2. Ezidilerde Toplumsal Yapı

Ezidilerin dinsel özellikleri sonucu toplumsal alanda 'kast sistemi' meydana gelmiştir. Şeyh Adi tarafından kurulan Adevviyye tarikatının çöküşünden sonra Ezidiler küçük toplumsal guruplar halinde var olmaya devam etmiş- lerdir. Ezidi toplumunda sınıfsal farklılıklar yaşamlarının her safhasında görülmektedir. Kastlar arası geçiş imkânsız olup, evliliklerde bile her kast kendi sınıfından evlenmek zorundadır. Kısacası doğdukları günden itibaren sahip oldukları kastın imtiyazlarını taşımaktadırlar. Bunun sonucu olarak da toplum dışarıya kapalı bir yapı arz etmektedir. Ezidilerde kast sistemi şu gu- ruplara ayrılmaktadır;

- Emirler; Hiyerarşinin en yüksek mertebesinde olup, Ezidilerin siyasi, sos- yal ve dinsel lideridirler. Kararlarına karşı gelen müritleri dilediği gibi aforoz edebilirler. Emirlik babadan oğla geçen bir sistemdir.

- Şeyhler; Kastın ikinci önemli sınıfıdır. Şeyhin asıl görevi dini vazifelerin öğretilmesi olup, müritlerin manevi rehberleridir. Şeyh Adiy'in müritlerinden ve kardeşlerinin soyundan olmaları gerekir. Şeyhler etnik olarak Arap oldukları bilinmektedir. (Ferhan;2011,299)
- Pirlere; Şeyhlerle aynı görevlere sahiptirler. Ancak farklılıkları etnik aidiyetten kaynaklanmaktadır. Bunlar, Şeyhlerden sonra Ezidilere yol gösteren yaşlı ruhanilerdir. Şeyhler ve pirlere, dokunulmazlık haklarına sahip ruhani reislerdir. Vazifeleri, müritlerini ve cemaatlerini kötülükten uzak tutmaktır. Bayram günlerinde, oruçlarda, evlenme ve ölümlerde, vaftiz, sünnet ve hastalıkların tedavisindeki dini görevleri yerine getirirler.
- Fakirler; Sadaka ile dünyevi zevklerden kaçınan kişilerdir. Aileler arasında arabulucu ve barışı sağlayıcı olarak Ezidi toplumunda görev yaparlar. Dini herhangi bir yetkiye sahip değillerdir. Başka kaynaklarca desteklenmesine de yıl içinde 92 gün oruç tuttıkları Lescot tarafından belirtilmektedir. (Lescot; 2009,82)
- Müritler; Kastın diğer kalan sınıfı olup hiçbir imtiyaza sahip değillerdir. Ezidi toplumunun en büyük kastını oluştururlar. Her Ezidi, her türlü hizmetini yerine getirmek mecburiyetinde olduğu bir şeyh ya da pirin mürididir.

1.3. Bayramlar

Genel manada bayramlar toplumların dini veya milli duyguları yönünden kutlanılan gün veya günlere denilmektedir. İslam öncesi Türkler Orta Asya da gelenek ve göreneklere bağlı olarak belirli günlerde kutlamalar yapmışlardır. İslami dönemde ise diğer Müslümanlar gibi Türkler de dinin gereği olarak Kurban ve Ramazan Bayramı adı ile iki önemli bayramı kutlamışlardır. Hıristiyanlık dininde de Neol, Paskalya gibi bayramlar kutlanılırken, Yahudilikte ise Şavuot ve Sukkot adıyla bayramlar bulunmaktadır. Ezidilerde ise dört adet dini bayram, altı adet de geleneksel hale gelmiş olan bayram kutlamaları mevcuttur. Bu bilgiler Şeyhlerin yaşadığı köy olan Fakira köyündeki kişilerden alınan bilgilere dayanmaktadır. Ezidi bayramları farklı kaynaklarda daha değişik olarak karşımıza çıkmakta ise de biz, katılımcı gözlem yoluyla tanık olduğumuz ve yaşayan kültürden elde ettiğimiz bilgilere dayanarak vermeyi daha uygun bulduk.

1.4.Ezidilerde Bayramlar

Ezidilerde bayramlar dinsel ve geleneksel olarak iki kategoriye ayrılmaktadır.

a- Dini bayramlar; Ezidilerin dört adet dini bayramları vardır.

1-*Şeşims (Şems) Bayramı*; Her yılın Aralık ayının ilk Cuma günü Şems bayramıdır. Bu bayramı karşılamak üzere üç gün evvelinden oruç tutulur. Ezidilik inancında güneş çok önemli bir unsurdur. Güneş sayesinde doğanın yenilediğine, bolluk ve bereket meydan getirildiğine inanılır Aralık ayı bilindiği gibi yılın son ayı olup, bu aydan sonra günler uzamaya başlar. Ezidilerde güne yani güneşe karşı duydukları sevgi ve hürmetin karşılığı olarak Şems Bayramını kutlarlar. Kutlamasına katıldığımız ve katılımcı gözlem yoluyla alan araştırmasını yaptığımız bu bayram gününün şems bayramından beş gün sonra olması ve bugünün Konya da kutlanan Şeb-i Arus ile yakın zamanlara denk gelmesi büyük düşünür ve tasavvuf adamı Mevlana ve hocası Şems ile bağlantılı olabileceğini göstermektedir. Ezidi toplumunun önde gelen bir siması da bu benzerliğe dikkat çekerek meseleye bu gözle bakmamızda etkili olmuştur (Veysi Bulut, 17/1272010, Batman).

2-*İda Xwedan*; Tanrı Bayramı olarak da bilinen bu bayram Şems bayramından sonra Salı, Çarşamba ve Perşembe günleri oruç tutmak sureti ile Cuma günü de Xwedan Bayramını kutlarlar. Ezidiler tek olan Allah'a inanırlar bu bayramda her Ezidi kabilesi bağlı olduğu Şeyhine (buna ocakta diyorlar) tabi olarak bayramını kutlarlar (İbrahim BULUT, 17/1272010, Batman).

Şems ve Xwedan Bayramları özellikle Türkiye'de yaşayan Ezidiler tarafından kutlanılır. Bir kısım Ezidi toplumunun ise bu bayramlara pek önem vermedikleri bilinmektedir (Şirin ÖNGÜDÜ, 17/1272010, Batman).

3-*Yezdan (İda Ezi) Bayramı*; Aralık ayının 13'ünden sonra ki Cuma gününde kutlanılır. Bu bayramdan önce üç günlük oruç tutulur. İda Ezi Bayramı Cuma günü ile birlikte dört gün sürmektedir. Sultan Ezda Bayramı olarak da adlandırılan bu bayram Tanrının bayramı olup, evrenin yaratılış günü olarak kabul edilir. İda Ezi Bayramı Ezidilerin en büyük ve en önemli dini bayramıdır. Bayramdan bir gün önce yani Arife gününde yeni elbiseler, şekerler, tatlılar vs. bayram alışverişi yapılır. Kadınların ve kızların ellerine kına yakılır. (Resim 10). Bayram sabahı erken kalkılır ve güneşin doğuşu ile yüzünü güneşe doğru yönelterek, ayakta durur vaziyete eller iç içe geçecek şekilde, uzun bir dua ile ibadet edilir (Resim 2). Duanın tamamlanması ile artık bayram yemeği hazırlıklarına başlanılır ve genellikle et, pilav, güveç vs. pişirilir. Daha sonra Bayram

sofrası sabahın erken saatlerinde kurulup, gece geç saatlere kadar sofraya yerde kalır (Resim 3,4). Son derece misafirperver olan Ezidiler konuklarına yemek dışında kuruyemiş ve çeşitli içecekler de ikram ederler.

Ezi Bayramı diğer bayramlardan çok daha coşkulu olup, çevre köylerden Müslümanlar, Ezidilerin bayram kutlamalarına katılmaktadır. Bu bayramda kapısını bize açan Pir Osman'ın evine, civar köylerden çok sayıda Müslüman komşuları gelip bayramlaşmışlardır. Pir Osman'ın en az 30 yıllık dostu olan M. Ali TOY (M. Ali TOY, 17/1272010, Batman); "arkadaşını kardeşi olarak gördüğünü ve aramızda hiçbir akrabalık olmamasına rağmen Kirvem Pir Osman'ı birçok Müslüman'dan daha fazla seviyorum" diye ifade etmektedir (Resim 5,6,7,8,9).

Eski Ezidi bayramlarında müzik eşliğinde halayların çekildiği ve bir şölen havasında kutlamaların yapıldığı söylenmektedir (Osman ÖNGÜDÜ, 17/1272010, Batman). Ancak günümüzde sadece ev ziyaretleri yapılmakta ve telefonlaşma dışında pek de farklı kutlamalar yapılamamaktadır.

4-Kurban Bayramı; Müslümanlar tarafından kutlanan kurban bayramını, Ezidiler de kutlamaktadır. Ezidilerce de kutsal sayılan bu bayramda kurban kesme zorunluluğu vardır. Ancak kurban kesme anlayışı daha çok kan akıtma amacını taşımaktadır. Ezidi ailesi ekonomik durumuna göre koç, sığır v.s kurban kesebildiği gibi, şayet ekonomik güce sahip değilse, bir tavuk v.s kesip, kan akıtarak da kurban görevini yerine getirmiş olmaktadır. Ezidiler kurban bayramında ağaca bir halat bağlayarak içinde salınırlar. Bu halata "Helekana Hacıya" adı verilmekte olup, salındıkça günahların döküldüğüne inanılır. Ayrıca bu salınma sırasında şöyle bir dua söylenmektedir;

Helekana hacıya

Hacıların salıncağı

Güne mını u deu bavemin weşiya. Benim ve anne babamın günahları döküldü.

Her salınıştta en az üç kez olmak sureti ile söylenir. Böylece günahların döküleceğine inanılır (İbrahim BULUT, 17/1272010, Batman).

b- Geleneksel Bayramlar

1-Seri Sale (Yılbaşı) Bayramı; Ocak ayının 13'ünü 14'üne bağlayan gece yılbaşı gecesi kutlanır. Ezidilerin geleneksel olarak kutladıkları bu gecede çeşitli eğlenceler yapılır. Özellikle bu geceye has "Kırdık" adı verilen bir oyun düzenlenir. Bu oyun genelde iki kişilik olup, erkekler tarafından oynanılır. Oyunda erkeklerden biri gelin diğeri de damat kıyafetleri giyer ve damat eline aldığı asa ile evlerin

kapısını çalar. Ayrıca bu oyuncuları izleyen bir gurup gençler de onlara katılarak ev ev gezilir ve ev sahiplerinden para, yiyecek vs. istenilir. Gezme işi bittikten sonra elde ettikleri yiyecekleri ve paraları aralarında paylaşırlar. Bu gece geç saatlere kadar devam edilir (Kadri YİĞİZ, 17/1272010, Batman).

2-*İda Çile (Kış Bayramı)*; Şubat ayının ilk günlerinde kış mevsiminin bitmek üzere olduğu müjdesi amacıyla kutlanılır. Bu gün için ekonomik gücü olan Ezidiler ziyafetler verir. Ayrıca inançlarına göre bu ziyafetlerde yemeği ilk kaşıklayan Fakir sınıfından biri tarafından yapılmalıdır ki o eve bereket girsin. Bu günün önemi gereği olarak zorunlu olmamakla beraber Fakir sınıfındakilere "Futo" adı verilen bir nevi zekât verilir (Nurettin YILDIZ, 17/1272010, Batman).

3-*Xıdır Ellez Bayramı*; Şubat ayının 3.haftasında kutlanılır. Ancak Xıdır Ellez'den bir gün öncesinde Pexun denilen kavrulmuş ve öğütülmüş olan buğday unu evin hanımı tarafından evin تنها bir yerine bir bezin üzerine serilir. Xıdır Ellez bayramının olduğu günün sabahında yine evin hanımı tarafından un kontrol edilir. Eğer unun üzerinde herhangi bir işaret veya iz var ise "Pise (Mahdum) Keys (İslami bir figür Caferi tayyarin işareti)" yani Xıdır Ellez'in hayaleti o evi ziyaret ettiği anlamına gelir ve o yılın bereketli olacağına inanılır. Bu olay ev sahiplerini oldukça mutlu eder. Bu güne özgü olarak her Ezidi evinde Pexun denilen kavrulmuş undan " Plor" adı verilen bir yemek pişirilir. Bu yemek yenileceği zamanda şöyle söylenir;

Xıdır Ellez, xıdır nebi Hıdır Ellez, Hıdır Nebi

Ke nel malağebe Kim evinde yok ise

Para we tede tnebi İçinde payı olmasın (yani yemekte paysız kalsın)

Evin reisi ne sebeple olursa olsun bugün evinde olmak zorundadır (Nurettin YILDIZ. 17/1272010, Batman).

4-*Basımbar Bayramı (Çarşema Sor)*; Ezidilerin geleneksel olarak kutladıkları bu bayram Nisan ayının ilk haftasında kutlanılır. Bu bayramda Ezidi kızları, Basımbar adı verilen kırmızı, sarı,yeşil gibi renkli ipleri bir araya getirmek sureti ile bileklerine ve saçlarına bağlarlar. Ayrıca bu renkli ipler, hayvanlarının boynuzlarına, koyunların kuyruklarına, meyve ağaçların dallarına ve hatta buğday saplarına bağlanılır. Bir süre bağlı kalan Basımbarlar, Nisan ayının 3. Haftasında isteğe bağlı olarak bağlandıkları yerlerden çözülür. Bayram, Çarşema Sor adıyla da adlandırılır. Bu bayram kış mevsimi ile beraber soğukların ve yaşam zorlukların bittiği ve bahar mevsimi ile yeniden doğan tabiatın gelişini kutlama amacındadır.

“Bundan dolayı Ezîdiler Nisan ayını yılın gelini olarak görürler ve Nisan ayında asla düğün yapmazlar. Ezîdilik inancında büyük bir yere sahip olan Çarşema Sor’a hitaben okunan qawlde (Qawlê afirandina cîhanê) şöyle deniyor.

Padşahê min li merkebê siware

Gerîya lê herçar yarê (herçar alîyê cihanê)

Li Lalişê sekinî û got evder heq Ware

Padşahê min got heq war û sekinî

Havên avêta bahrê bahr meyînî

Duxanek lê diçinî

Ji wê duxanê çarde tebeqê erd û ezman di nijinî

Qewl’de şöyle buyruluyor, Allah tarafından sadece su olan yeryüzüne gönderilen Allah’ın elçisi Meleki Tavus dünyanın dört tarafını geziyor. Ve Lalişa Nurani’nin yeri tespit ediliyor. Oradan dünya mayalanıyor.” Ezidilikte son derece önemli olan bu bayram da kurban kesilmez, kan akıtılmaz ve bu güne has yumurtalar rengârenk boyanır.

5- *Davet Nebi Bayramı*; Bu bayram Basımbar bayramından kısa bir süre sonra Nisan ayında kutlanılır. Geleneksel olan bu bayramda her Ezidi evi, yemek pişirip, bir tabak yemeğini yanına alarak köy meydanında toplanırlar. Yemek yenildikten sonra Ezidilerce kutsal sayılan ve güneşin doğduğu yöne yani doğuya yönelerek Allaha dua edilir. Yapılan duada Allahtan yağmurun yağması, bereket vermesi ve afetlerden koruması istenilir.

6- *İda Havini (Yaz bayramı)*; Temmuz ayının 18 ile 21’i arasındadır. Bu bayramdan önce Ezidilerin fakir sınıfına dahil olan kişiler 40 günlük çile oruç tutarlar. Kırk günlük oruçtan sonra Şeyh Adiy Bayramı (Eylülde ayından laleşde hac bayramıda) denilen yaz bayramı kutlanılır. Ayrıca oruç döneminde oruçlu olan Fakirlerin müritleri, onları öğle yemeklerine davet ederek onların oruçlarını açtırırlar. Bu olaya “Fakir bı fitrinin” adı verilir. Fakirin orucunu açtıran müridin sevap kazandığına inanılır. Bu bayram yaz sıcaklığının bitmek üzere olduğu ve bunun müjdesi olarak kutlanılır.

Genel olarak Ezidilerin bayramlarına bakıldığında son derece önemli bulgular karşımıza çıkmaktadır. O da Anadolu topraklarında yaşamış olan toplumların birbirlerine olan benzerlikleridir. Yılbaşı, Hıdır Ellez, Yaz bayramı,

Kurban bayramı gibi bayramlar ortak olarak kutlanıldığı gibi bazı yerlerde bir takım farklılıklar da görülmektedir. Bu bağlamda Ezidilerde, yaşam tarzlarının ve dinsel inançlarının bir araya gelmesi sonucu çok farklı bayramlar meydana gelmiştir. Ezidiler söz konusu bayramların dışında 21 Mart'ta Nevruz bayramını da kutlamaktadırlar. Orta Asya Türk topluluklarında, İran ve Ortadoğu coğrafyasındaki toplumlar tarafından da kutlanması müşterek kültürel değerleri kapsamaları açısından önem arz etmektedir.

2. SONUÇ

Kültürümüzün bir parçasını teşkil eden Ezidiler hakkında yapılacak çalışmalar son derece önemlidir. Yurt dışı ve Yurt içi göçlerle her geçen gün Türkiye'de sayıları ve etkinlikleri azalan Ezidiler, yaşadıkları her yerde kültürlerini bir ölçüde koruyabilmişlerdir. Bütün dinlerde ve toplumlarda olduğu gibi Ezidilerin de dinsel ve geleneksel bir takım özel günleri bulunmaktadır. Genel olarak Ezidilerin bayramlarına bakıldığında doğa olaylarında meydana gelen değişiklikler çok önemsenmiş ve bu günler bayram ilan edilmiştir. Ayrıca çevrelerinde yaşayan toplumlara ait bayramlar da kutlanılmıştır.

Bu özel günler eskiden daha coşkulu kutlanıldığı yaptığımız araştırmada kaynak kişilerce ifade edilmektedir. Günümüzde iletişimin çok hızlı bir şekilde gelişmesi toplumların geleneklerinin zayıflanmasına sebebiyet vermiştir. Bu bağlamda bütün toplumların bayramlarında olduğu gibi Ezidi toplumunda da bayramlar eskisiyle kıyaslanamaz ölçüdedir. Ancak ev ziyaretleri, telefonlaşma ve bir takım etkinlikler içerisinde bayram kutlamaları gerçekleştirilmektedir. Tek Allah inancı, kurban bayramının kutlanması, kurban bayramında kurban kesilmesi, ölenlerin arkasından dua edilmesi, İslam kültüründen önemli düzeyde etkilendiğini de göstermektedir.

Ezidi kültür ve inanç sisteminde olan, çocukların sünnet ettirilmesinin mutlak kültürel değerler arasında olması bu kültürün evrensel boyuttaki diğer ilahi dinler ile olan önemli müşterek noktalardan birisi durumunda olduğunu göstermektedir. İki günlük iken ölen erkek çocuğunun bile sünnet ettirilmeden gömülmemesi (defnedilmemesi) bu müşterek kültürün aynı önemde ve hassasiyetle uygulandığını göstermektedir. Katılımcı gözlem tekniğiyle yapmış olduğumuz alan çalışmasında gördüğümüz misafirperverlik, güzel giysilerin giyilmesi, davet sofralarının genişliği, misafir ziyaretleri, geleneksel bayramlaşma, kucaklaşma, sarılma ve saygı ifadeleri, Bayram günü kutlamasının bu coğrafyaya ait ritüellerle aynı olması, alıştığımız, uyguladığı-

mız, yaşadığımız ve yaşatmaya çalıştığımız geleneksel kültürümüzden farklı olmaması Anadolu kültürünün 1000 yıllık kültürel motifleri ile örtüştüğünü bir kez daha göstermesi açısından çok önemlidir.

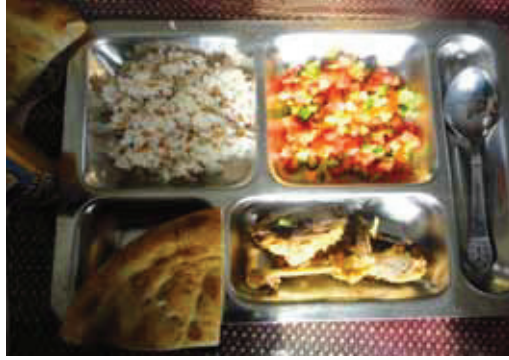
Resim 1: Bir zamanlar Yezidilerin yoğun olarak yaşadığı Fakira Köyü, Günümüzde bir kaç aile ikamet etmektedir. Köyün büyük bir kısmının boş olması nedeni ile köy, harabe görünümündedir.

Resim 2: Pir Osman İda Ezi Bayramında sabah Duasını yaparak bayramı karşılamakta.

Resim 3: Ezidiler son derece konuksever olduklarından dolayı evlerine gelen misafirlere mutlaka yemek ikram ederler. Bayram günü gün boyu sofa yerde kalır

Resim 4: Bayram yemeği için pişirilen pirinç pilavı, tavuk eti ve salatadan detay.

Resim 5: Pir Osman'ın evinde bayramlaşmaya gelenlere şeker ikram edilmekte.

Resim 6: Çevre Köyde yaşayan Müslümanlar Ezidi komşularının Ezi bayramı kutlamakta.

Resim 7: Uzun yıllar beraber yaşamış olan, iki farklı dinin mensuplarından Ezidi Pir Osman İle Müslüman M. Ali Toy'un yaşayan dostlukları

Resim 8: Çevrede yaşayan müslüman köylülerin çocukları Ezidi komşularının ellerini öperek, bayram harçlıklarını istemektedirler.

Resim 9: Ezi bayramından, bayramlaşma detayı.

Resim 10: Kızların eline kına yakması.

3. KAYNAK KİŞİLER

- K.K.1: Veysi BULUT, Batman-Beşiri doğumlu. Üniversite mezunu
K.K.2: İbrahim BULUT 1954 Batman – Beşiri doğumlu. Üniversite mezunu
K.K.3: Şirin ÖNGÜDÜ 1968 Irak doğumlu. Okur- yazar değil
K.K.4: M. Ali TOY Beşiri 1937 doğumlu. Okur- yazar
K.K.5: Osman ÖNGÜDÜ.1927 Batman-Beşiri doğumlu. Okur- yazar
K.K.7: Kadri YİĞİZ . 1966 Beşiri doğumlu. İlkokul mezunu
K.K.8: Nurettin YILDIZ. 1948 Beşiri kayıtlı. İlkokul mezunu

4. KAYNAKLAR

- Allison, Christne, Yezidi Sözlü Kültürü, İstanbul,2007
Bulut, Faik, Ortadoğu'nun Solan Renkleri, İstanbul,2003
Guest, S. John, Yezidi Tarihi, Avesta Yayınları, İstanbul, 2007
Ferhan, A.Zeyan, Geçmişten Günümüze İdil Sempozyum Bildirileri, (Çev. M. Nesim Doru), İstanbul, 2011
<http://www.ezidi.com/Tirkihaber.html>
Lescot, Roger, Yezidiler,(Çev. Ayşe Meral), İstanbul,2009
Taşğın, Ahmet, Yezidiler, Ankara,2005
Zengin, Burhan, Geçmişten Günümüze Batman, Batman,2005
Türkdoğan, Orhan, Etnik Sosyoloji, Timaş Yayınları, İstanbul, 2003
Andrew Collins, Meleklerin Küllerinden, (Çev. Zafer Avşar) Avesta Yayınları, 2004.
Fırlalı, Ruhi, "Yezidilik", Türk Ansiklopedisi, c.33, 1961.